

sosialurinn

VIKUSKIFTIÐ

Ritstjóri:
Hans Thomsen

Ein rómverskur Cæsar og seinastu dagar hansara

SEINASTI PARTUR

»Soleiðis skuldi endin verða!« læt í Mussolini, tá hann á sinni hoknaði niður á sofuna inni hjá Vittorio Emanuele kongi, men hesin endi, sum Il Duce longu tá sá fyrri sær, skuldi gerast uppafstur ræðuligari. Hatrið hjá einum heilum fólki skuldi vendast ímóti honum sum eldur, so at hvørki hann sjálvur ella hjákona hansara finga frið, aftan á at tey vóru deyð.

Tað hevur áður verið greitt frá her í vikuskiftinum um ta dramatisku bjargingina av Mussolini, sum SS-obersturin Otto Skorzeny stóð fyrri eftir boðum frá Hitler, so tað skal ikki roðast um her. Bert skal í stuttum takast uppafstur, at Hitler hevði latið avvápnar ítalska herin og herseta tveir triðingar av Italia við týskum divisjónum. Eisini hevði hann latið stovnað eitt nýtt fasistiskt ítalskt ríki við Mussolini sum leiðara. Tað var tann so-nævnda »Salo republikkin«, nevnd eftir býnum Salo við Gardavatnið. Nærhendis hesum býi skuldi nú Mussolini seta nýggja høvuðsmiðstöð sína á stovn. Tann 18. sept. helt hann røðu til ítalska fólkið í útvarpinum og bað øll um aftur at fylkjast um fasismuna.

FASISMAN FÆR MØNUSTINGIN

Longu t. 4. juni 1944 vóru tey fyrstu sameindu pansaraherliðini komin til útjaðararnar av Róm, og nú var tap í hendi. Kortini kundi Mussolini eitt hálvt ár seinni, í desember mánað, fara til Milano og har halda eina gløðandi røðu fyrri fólkinum um tey loyniligu vápnini hjá Týskinum, sum skuldu vinna seinasta bardagan. Á Teatro lirico, sum rúmft 2.000 fólkum, nýtti hann aftur til fulnar sínar talugávur og røðan hoyrdist um allan staðin gjøgnum allar hátalararnar, sum uppsettir vórðu. Tá hann kom út úr hesum sjónleikarhúsi, lupu konufólk í hópatali fram at honum, grýttu hann undir í blómutyssum og kystu hann so dyggiliga, at hann varð útmeiggaður í varrasmyrsl. Tá hann koyrði gjøgnum býin dagin eftir, stóðu 40.000 fólk við gøtunum og fagnaðu honum stórliga.

Men hetta var eisini endabresturin av fasismuni.

Mussolini og menn hansara høvdu longu avgjørt, at tann seinasti hetjubardagin skuldi standa við fjallaksansan Valtellina, einar 80 kilometrar norðan fyrri Milano. Har var ein 70 kilometra langur dalur við skansum í hópatali frá fyrra heimsbardaga. Har vóru eisini bæði el-verk og sjúkrahús og beinleiðis samband við Týskland og Schweiz. Her ætlaðu fasistarnir, at seinasti bardagin skuldi standa. Í Valtellina ætlaði Mussolini sær at doyggja hetjudeyðan, so at frásagan um hansara avreksverk skuldi liva eftir í ítalska fólkinum.

Men nú kom hvør hendingin aðrari á kroppi. Mussolini roknaði við, at Týskarar kundu halda frontin fram við Po-ánni einar 80 kilometrar í

vitjað. Deyðamóður og rennvátur í sveitta helt hann fyrri: »Støðan er vanlukkulig. Har er einki eftir.«

»Júmen, Týskararnir verja so frontin við Po-ánnar«, helt Mussolini ovfarin fyrri.

»Nei, einki verja Týskarar nakran front,« helt heryvirmaðurin fyrri. »Teir eiga ongar kanónir og bert eittans flogfar eftir. Eg haldi tygum í stundini eiga at geva boð um at taka seg aftur til Valtellina alt fyrri eitt. Týska herleiðslan er ikki til longur.«

»Eg havi hoyrt eitt gramlum, at teir sameindu skuldu verða móttiknir við blómutyssum í Bologna«, segði Mussolini, »men hatta man einki hava upp á seg?«

»Jú, hatta er tianverri so,« svaraði heryvirmaðurin bart-

ina í verk, men tá so ráðgevar hansara søgdu honum frá, at tað harumleiðir var murrandi

Karl Wolff oberstur, ið var ovasti fyrri SS í Italia. Hann samráddist í loyndum við teir sameindu um at fáa frið, av tí at hann helt alla móttøðu vera meningsleysa og einans fara at leggja Italia í oyði

fult av kommunistiskum partisanum, skifti hann aftur ætlan.

Hjákonan hjá Mussolini, sum var hjá honum hesar seinastu dagarnar — hon æt Claretta Petacci — ætlaði sær at fylgja Il Duce, hvat so enn hendi, men Mussolini var í veruleikanum fangi hjá Týskarunum. Teir høvdu bæði valt tilhaldið hjá honum við Garda-vatnið og harumframt sett 30 SS-menn at halda vakt uppi yvir honum samdøgríð íkring. Á øllum vegum, sum gingu niðan til høvuðsmiðstöð hansara, høvdu teir vaktarmenn standandi, og skuldi hann ringja nakrastaðni, mátti hann brúka eina týska her-telefon, og allar samtalur vórðu avlurtaðar.

Mussolini gjørdi eina seinastu roynd at samráðast við partisanarnar. Kundt hann

Hitler og Mussolini báðir hyggja at skaðanum, sum tann bumban völdi, ið brast á forarhøvuðsmiðstöðini t. 20. juli 1944 og sum ætlað var Hitleri

ein landsynning úr Milano, men fleiri av teimum ovastu týsku herleiðarunum vóru longu farnir undir loyniligar samráðingar við teir sameindu um at geva seg yvir. Tann 21. apríl tóku herdeildir hjá teimum sameindu Bologna og hildu haðani í ein útnýrðing. Tveir dagar seinni kom ein av adjutantunum hjá Mussolini aftur frá frontinum, har hann hevði verið og

út. »Ítalska fólkið tekur ímóti øllum við opnum ørmum, sum kunnu fáa frið í lag.«

»SEINASTA SÍÐAN Í LÍVSSØGU MÍNI«

Nú hevði Mussolini heldur onga viljastyrki eftir, og ongantið aftur kom hann at taka nakra avgerð. Eina tíð var líkt til, at hann ætlaði sær at seta Valtellina-ætlan-

